

ELSE MARIE JENSEN

Offentliggjort d. 8. juni 2016

Else Marie Jensen blev født i 1854 og voksede op i en nu nedrevet gård ved hjørnet af Stationspladsen og Bredgade i Malling. Erindringer er indsendt af Beder-Malling Egnsarkiv.

MIN BARNDOM I MALLING – ELSE MARIE JENSEN

Gården, hvor jeg er født, lå i Malling imellem stationen og landevejen. Marken lå ved den anden side af landevejen. Jorden blev solgt til Landbrugsskolen, der var omkring 50 tønder land.

Min fader hed Jens Nielsen, han var født 1813 og overtog gården efter sin fader, som hed Niels Sørensen, da han var 29 år gammel i 1842. Min bedstefar havde den også efter sin fader Søren Jensen, så den gård har jo været i slægtens eje i mange år.

Min moder hed Birte Pedersdatter, hun var født 1819 i Elkjær. Hun blev gift med min fader, da han overtog gården, jeg havde fem brødre, hvoraf den ene døde, da han var godt et år.

Da min fader overtog gården, var det en fæstegård under Vilhelmsborg, der måtte de gøre hoveri til. De skulle møde om foråret med heste, plov og harve og hjælpe til med at tilså jorden, indtil de var færdige der. Så bagefter skulle de til at have deres egen jord tilsået. Ligeledes skulle de om høsten hjælpe til med at høste med le på Vilhelmsborg. En pige skulle også med til at binde op. Det var tit strengt for pigerne, hvis det var for unge karle, der høstede. Så kunne de slide i det, så det blev sort for øjnene.

Når der skulle køres ind kom der bud, at et spand heste samt karl og pige skulle møde og hjælpe til. De, der så blev hjemme på gården, måtte rigtig slide i det for at få noget af deres eget korn ind, mens vejret var godt. Det var lidt drøjt for dem, men omsider fik de gården at købe.

Hoveriet blev afskaffet. Min fader var vist een af de første, der købte sig fri. Kammerherre Gyldenkrone var god mod dem, der købte gårdene først. Efter nogle års forløb blev det meget dyrere at købe deres gård.

Min moder har fortalt mig, at da fader overtog gården, begyndte han at mergle et stykke jord hver sommer. Det hjalp så godt, så de avlede meget korn. Jeg tænker mig, at hovedindtægten var kornsalg.

Alt kornet blev tærsket med plejle, vi havde tre lader og een mand i hver lade. Min moder og pigen gjorde korn ren med et sold, det var strengt arbejde. De havde vist nok en rensemaskine, men den kunne ikke tage andet end støv og de lette avner. Sådan noget som has blev tilbage, det kunne gøres pænt rent med et sold. Rensemaskinen havde en snedker lavet, som boede på Pedholdt Mark.

Om lørdagen kørte min fader til Aarhus med et læs korn. Vognen var en stivvogn og lignede, hvad vi nu kalder en kassevogn. I midten var der en agestol og kornsække både foran og bagved. Undertiden en smørbøtte under agestolen. Fader var næsten aldrig alene, der var altid nogle af naboerne, der gerne ville køre med. Ellers skulle de gå til Aarhus, men det var folk ikke bange for dengang. Han havde altid sin mellemmad med i en grøn trææske. De fleste gange havde han for en skilling kringler med hjem til hver af os børn. Men det hændte jo, at der ingen kringler var i æsken. Når jeg spurgte hvorfor, fik jeg det svar, at avlen stod på jorden. Så var jeg tilfreds, for så syntes jeg, at så kunne der jo ikke bages.

Hvad kolonialvarer, vi brugte, fik vi fra Aarhus. Der var et sted i Malling, hvor der kunne købes lidt. Men vi brugte også kun lidt. Det, vi fik mest, var grød og vælling af byg og boghvede. Kaffe blev der heller ikke brugt meget af. Vi fik ofte rugbrød eller sigtebrød med et stykke ost til. Vi lavede selv brød, smør, ost og øl. Karlene fik ofte en snaps til deres mellemmad. Så fader havde et lille brændevinstræ, som han tog med til Aarhus og fik fyldt op. Min fader var meget mådeholden, så der var ingen svir eller drikkeri i mit hjem.

Vi havde vist nok syv-otte malkekøer, de fleste kælvende om foråret. Min moder gemte smør hen i en krukke om efteråret, ellers var hun bange for, at vi ikke havde noget, når julen kom.

Vi havde også nogle unglykreaturer og vist nok 13-14 får. Vi slagtede altid tre får. Det første, jeg kan huske, havde vi kun to eller tre svin, men de var store. Høns havde vi ikke mange af.

I det vestre hus var brønden, først med en pumpe af træ, senere fik vi en jernpumpe. Her hang også seletøjet, og der var brænderum. Et rum til havre og et tærskerum. Så kom hestestalden med plads til tre heste. Ved siden af hakkelseshuset var der plads til en følhoppe og en et-års hest. Hestene kunne fodres fra hakkelseshuset. Den første følhoppe, jeg kan huske, fik min moder med hjemmefra, da hun blev gift. Den var brun med en blis i panden, vi kaldte hende Hjelmet.

Bag det vestre hus ejede vi ikke mere jord end godt en alen, så når vi skulle have tækket, måtte vi sætte stigen på naboens jord. Naboen hed Frands Nielsen. Han havde en hest og tre køer, men jorden lå oppe i Bjergene. Deres hus og have tog Banen, tillige med meget af vores jord.

I det søndre hus var der kostald med plads til godt 20 kreaturer, og en fårest, som var inddelt i tre rum. Jeg syntes bestemt, at vi et år havde 27 får og lam. Tidligt om foråret, når græsset blev lidt grønt, skulle jeg passe fårene løse ude på marken et par timer. Lammene havde godt af solen og de grønne spirer. Jeg tænker, det har været en god indtægt for min fader med de få.

Ved siden af fårestien var svinehuset med et par svin. Alle husene var jo bindingsværk. Om sommeren slog de en væg ud til frugthaven, så svinene kunne gå derud og æde noget grønt.

Det østre hus var bygget sammen med det søndre. Her var vognporten, laden, hvor rugen blev tærsket, og et meget stort gulv, hvor rugen blev sat ind. Her var også indkørselen til gården. Der var to store porte for, som blev lukket om aftenen.

Møddingen lå midt i gården, og hele gården var brolagt. Foran stuehuset ville der gro græs, det blev sommetider luget af. Det hændte, at det blev så langt, at en hest åd af det, så var det lettere at luge.

Jeg tror nok, det var en murer, der kalkede stuehuset. De tre andre huse gjorde vi selv i stand. Det blev gjort hvert år inden pinse. Der blev æltet noget ler og grus sammen, vi brugte en hest dertil. Så havde vi to eller tre koner, der hjalp os med at kline. Så blev gården kalket to gange. Vi satte leret på med hænderne. Bagefter blev det jævnet med en våd klud.

Da vi havde indkvartering af tyskerne i 1864, da havde vi vist ikke mange køer. Jeg kunne begynde at hjælpe til med at malke, men gik pigen ud af stalden, turde jeg ikke være alene. Jeg var bange for tyskerne. Vi havde mange hold indkvarteret. Da jeg hen på sommeren skulle gå ud og grave kartofler op, var der ofte en tysker, der ville hjælpe mig. De var for det meste venlige folk.

Det første, jeg kan huske, havde vi kun een kakkelovn. Det var en bilægger, som der blev fyret i inde fra skorstenen. Den var malet sort, vi vaskede den i øl med en børste. Det varede længe, inden det blev varmt om morgenen.

Fader sad for bordenden, når vi spiste. Karlene og mine brødre sad på den lange bænk. Min moder og pigen stod op, jeg havde en lille stol at stå på.

Vi spiste alle af samme fad. I stuen stod et standur og et madskab, hvor vi opbevarede mange ting, for at de ikke skulle fryse. Der var to alkovesenge med ternet forhæng for. Der stod min moders læderbetrukne stol, ved siden af kakkelovnen stod faders stol magen til.

Overstuen, som vi kaldte den store stue, var på fire fag. Der var væggene kalkede, og der var billeder på væggene. Her stod to store dragkister og et stort klædeskab. Der var også en alkoveseng, standkister, skab til linned, og ved vinduerne stod der nogle stole og et bord. Den store stue var i den østre ende af huset.

I en anden stue ud til gården var der også bord og bænke. Der var kalkede vægge og lergulv. Men der var ingen kakkellovn, så det var kun om sommeren, vi opholdt os der. Ind til den stue, hvor vi sov, var der en lille gang, her var skorstenen og en alkoveseng med lager for.

Så var køkkenet ved den anden side af skorstenen. Det første, jeg kan huske, havde vi ingen komfur men satte gryden på en trefod over ilden. Køkkenet var kalket, vi kom noget brunrødt i, så det var meget pænt. Der var et hvidskuret bord, her lå brændet under.

Fra forstuen kunne vi gå ind i bryggerset og derfra ind i mælkestuen, som var ud mod nord. I bryggerset var der en stor bageovn, hvor vi kunne bage brød af seks skæpper rug, og derforuden otte-ti sigtekager. Om sommeren varmede vi den store ovn med tjørn, men om vinteren, når tjørnen var vår, brugte vi træ. Der var også en stor gruekedel, den blev brugt, når vi vaskede og lavede øl. Saltkarret var også her, vi havde rigeligt med fødemidler, det var meget sjældent, vi købte kød.

Med tiden fik vi det mere hyggeligt, den store stue blev tapetseret, og i vores sommerstue blev der lagt bræddegulv. Der kom også to kakkellovne i huset og komfur i køkkenet.

Vi havde tre storkereder på gården. Som regel fik storken tre eller fire unger, men de skubbede gerne et æg eller en unge ned.

Der er et gammelt ord, der siger, at storken vil så gerne bo, hvor der er fred og huslig ro. Og den fred og ro, som hvilede over landet, da jeg var barn, var vist større end den er nu. Folk var mere tilfredse og rolige og tillige mere nøjsomme.

Vi levede et roligt liv i mit barndomshjem. Om søndagen læste fader tit prædiken for os alle. Når vi havde spist søndag morgen, spurgte fader gerne om, hvem der var i kirke sidste søndag. Dem, der ikke havde været der, skulle så den søndag. Han sagde ikke, de skulle, men han mindede om det.

I 1864, da vi havde krig, blev vi sagt til at skulle møde et sted i Aarhus med hest og vogn. Og så være parate til at køre med soldaterne, når de fik ordre. De skulle så køre til Randers og forskellige byer. De skulle holde et sted i Aarhus, som de kaldte Vognparken. Der skulle de være i 24 timer med heste og vogn, kom der så ingen ordre i den tid, måtte de køre hjem.

Min ældste bror Niels var afsted engang, jeg tror nok, det var til Alborg. Det varede flere dage, inden han kom hjem. Både min bror og hestene var meget medtagne af turen. De havde foder til hestene og mad til dem selv, men det slap jo op.

Vi havde et tørveskift i mit hjem. Vi lavede tørv hvert år, når vi var færdige med at få marken tilsået. Der var to mand i tørvegraven. De havde træskostøvler på og æltede tørvejorden sammen med benene. I starten blev tørvene lagt på jorden og ridset, men i de sidste år fik vi en træform, der kunne lave 12 tørv ad gangen.

Af fåreulden lavede vi tøj. Min moder og pigerne spandt og vævede det. Når det var færdigt, var det meget pænt. Der blev aldrig købt tøj. Af ulden lavede de noget tøj, som de kaldte stribtøj, det fik kvinder tøj af.

Det kunne laves på flere måder. Moder og jeg havde praktiske kjoler af det tøj. Min fader og brødre fik også veste af det. Vadmel var temmelig tykt til det brug. Ulden skulle altid være spunden inden jul. Når julen var forbi skulle de til at spinde hør og blår, som blev lavet til lærred. Det var allsammen noget, som kunne holde længe, så vores klæder var ikke dyre.

Vi avlede selv hør. Det skulle såes i en god muldjord, vi såede hvert år to skæpper frø. Det var det skønneste syn, når hørren blomstrede, og de blå blomster bølgede i vinden. Når hørren var moden i høstens tid, blev den tærsket og tørret. Der blev taget så meget frø fra, som vi skulle bruge til næste år. Resten solgte vi, det var dyrt.

I de senere år tog vi hørfrø og kogte i vand, det var godt foder til køer, som skulle fedes. Vi heggede hørren ren, så den blev fin hør og så noget simplere, som vi kaldte blår. Af hørren spandt vi garn til underdyner, og noget blev lavet til lærred til lagner og linned til os. Vi blegede lærredet om sommeren på græsset, som vi kaldte blegepladsen.

Karlene fik hvert år vadmel til et sæt tøj. Både karle og piger fik uld til strømper. Jeg kan huske i 1864, da jeg var 10 år, at vi fik en pige. Hun fik 28 rigsdaler i løn for et år. Desuden fik hun et fjerdingkar hørfrø sået. Det blev gjort i stand sammen med vores hør, så var der een i hendes familie, der spandt det for hende og fik vævet lærred. Jeg antager, at hun også fik lidt uld til strømper. Hun var hos os i otte år, så hun har nok fundet sig tilfreds, både med løn og forholdene. Men jeg er vis på, at hun har fået større løn til sidst.

Da jeg var barn, gik det anderledes til at få sit smedearbejde gjort. Omtrent på det sted, hvor købmand Torstensen har sit oplag af støbegods, lå der et hus, som bymændene ejede. Der boede smeden. Hans smedie lå der, hvor der var ølbryggeri, senere købmandsforretning. Smeden boede frit i huset, han havde vist et par køer, men der var ingen jord til huset.

Bymændene leverede tørt foder til køerne om vinteren. Om sommeren fik han et stykke græsmark af hver mand til sine køer. Jeg kan huske, at han havde græsningen på vort tørveskifte, som lå ude ved Østerskov. Og så tror jeg, det var ved nytår, at han fik noget korn fra hver mand, men det var nok ikke meget. Det blev båret fra mit hjem og hen til smeden. Så skulle alle mændene hen til et lille gilde om aftenen.

Når vi skulle have noget smedearbejde lavet, skulle karlen møde den dag og hjælpe smeden. Man skulle altid selv have trækul med. Karlen havde mad med til smeden og sig selv og lidt brændevin. Smeden kom så hjem og spiste til middag. Jeg tror nok, at smeden fik lidt penge samtidig med, at han fik kornet.

Jeg vil fortælle lidt om, hvorledes det gik til med at få skorstenene fejlet i min barndom. Malling var delt i Overbyen og Nederbyen. Der var seks gårdmænd og tre fra Nymarken, som var sammen om at efterse hinandens skorstenene. De havde en firkantet stok, som var malet mørkegrøn, der stod alle disse mænds navne på. Een mand blev kaldt Oldermænd, det var han for et år, og i den tid havde han stokken.

Skorstenene blev eftersat hver sjette uge. Når det så var tiden, sendte Oldermændene bud et par dage før, om at vi skulle feje dem. Ham, der havde stokken gik hver gang et år, een af de andre skiftedes til at gå med ham. Oldermændene gik med stokken i hånden, det var altid om søndagen, det foregik. Når året var omme, mødtes de alle hos Oldermændene. Han gjorde så et gilde for dem, og en anden blev Oldermændene. De fik sig et lille spil kort, men den var ikke tale om svinegilde. Men som tiden gik, og der kom nye mænd i gårdene, svandt denne skik bort.

I mine barndomsdage var postvæsenet ikke så bekvemt. Der var en gammel mand, som boede i et hus oppe ved Vormstrup. Han gik under navnet Rasmus Storm. Han gik til Aarhus og hentede post til Østergård, vist nok en gang om ugen. Han tog avisen med til min fader og Eske Jensen, som boede i den gamle gård længst oppe efter Vormstrup.

Om sommeren hentede jeg avisen, enten hos Eske Jensen eller hos Rasmus Storm, det var Aarhus Stiftstidende. Da der så var gået en tid, var der en post, som kørte fra Aarhus til Malling. Vist to gange om ugen. Han tog så avisen med til os. Jeg tror, posten blev lagt hos sognefogeden, og så var der en gammel mand, der gik rundt med den.

Breve kom der så godt som ingen af. Engang kom der et brev til min fader fra en nevø. Han lærte som soldat i Altona. Det var adresseret således: Til gårdmand Jens Nielsen, Malling, bedes aflagt hos købmand Jørgensen, Mindegade, Aarhus. Brevet lå så, til min fader kom til Aarhus.

Senere kom en gul postvogn med en rød kusk. Jeg tror, det var hver dag, han kørte. Han lagde postsagerne et sted, så var der en mand, der gik rundt og uddelte det. Eftersom tiden gik, kom der jo flere postsager til os. I den gule postvogn kunne der komme passagerer med, der kunne vist være fire mand.

Mens jeg gik i skole, kunne det ske, at vi fik lov til at få dans ved een af gårdmændene. Her var alle skolebørn med. Vi fik en mand til at spille for os, det skulle han have lidt for. Jeg husker ikke bedre, end at der var en mand, som havde wienerbrød, som vi kunne købe hos ham.

Om fastelavnen blev drengene pyntede med røde og hvide bånd på benklæderne. Deres trøje blev pyntet med kulørt papir. Så slog de katten af tønden, den, der blev konge, skulle så udvælge sig en dronning. Jeg tænker, de sang en vise, når de gik rundt i byen, det gør de nu. Når de var færdige, skulle de danse et sted om aftenen.

Jeg var 12 år, da min fader døde, så det er kun så lidt, jeg kan huske om ham. Mine brødre passede gården for min moder, indtil de blev gifte, så var det min broder Hans, den passede gården.

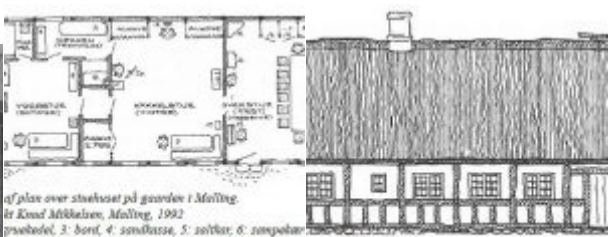
Jeg blev gift i 1882 med Niels Rasmussen fra Pedholdt. Min broder Hans ville ikke have gården, så vi købte den. Vi boede på gården et halvt års tid, derefter flyttede vi til gården i Pedholdt. Hans passede gården, og vi ansatte en husbestyrerinde og en pige til at passe min moder. Da min moder døde i 1886, rejste min broder Hans til min broder Peter i Holme, og vi fik en bestyrer på gården i Malling.

I 1884 blev jernbanen anlagt fra Hou til Aarhus, og der blev da station lige ved min fødegård. Det tog noget af vores have, så der næsten ingen plads var til brænde og lignende. Vi havde bygget et svinehus lidt fra den vestre gavl, det var stråtækt. Men det lå så ved banen, at der blev lagt asfalt på det. Det betalte banen. Banen skar også et stykke jord bort fra marken, som vi solgte til Jens Ibsen. Vi fik en god betaling for overskæringen af marken.

Da banen kom, solgte vi jord til lægeboligen, og en parcel til murer Holm. Der blev solgt tre parceller til, som der blev bygget huse på. Da Landbrugsskolen skulle bygges, solgte vi hele marken, der hørte til min fødegård for 40.000 kroner. De gamle bygninger blev solgt til nedbrydning. Besætning og avlsredskaber holdt vi auktion over. Den plads, hvor gården lå på og haven ud til landevejen, blev solgt til købmand Niels Jensen.

Havde vi ikke fået jorden solgt dengang, skulle vi have haft bygget en ny gård omtrent der, hvor avlsbygningerne lå. Vi havde da også købt noget træ i Vilhelmsborg Skov og kørt på pladsen. Men vi har aldrig fortrudt, at vi solgte gården i Malling.

af plads over stableset på gården i Malling.
 af Knud Mikkelsen, Malling, 1892
 1: stableset, 2: boret, 3: sønstasse, 5: sølke, 6: sønstasse,
 7: pigernes klædeskab, 8: mødestab, 10: skærd, 11: belys-
 på væg, 12: sønstasse, 14: klædeskab, 15: hjørneskab, 16: sønstasse,
 17: sønstasse, 18: sønstasse, 19: chokol, 20: sønstasse.
 Mikkelsen, Malling, 1892

